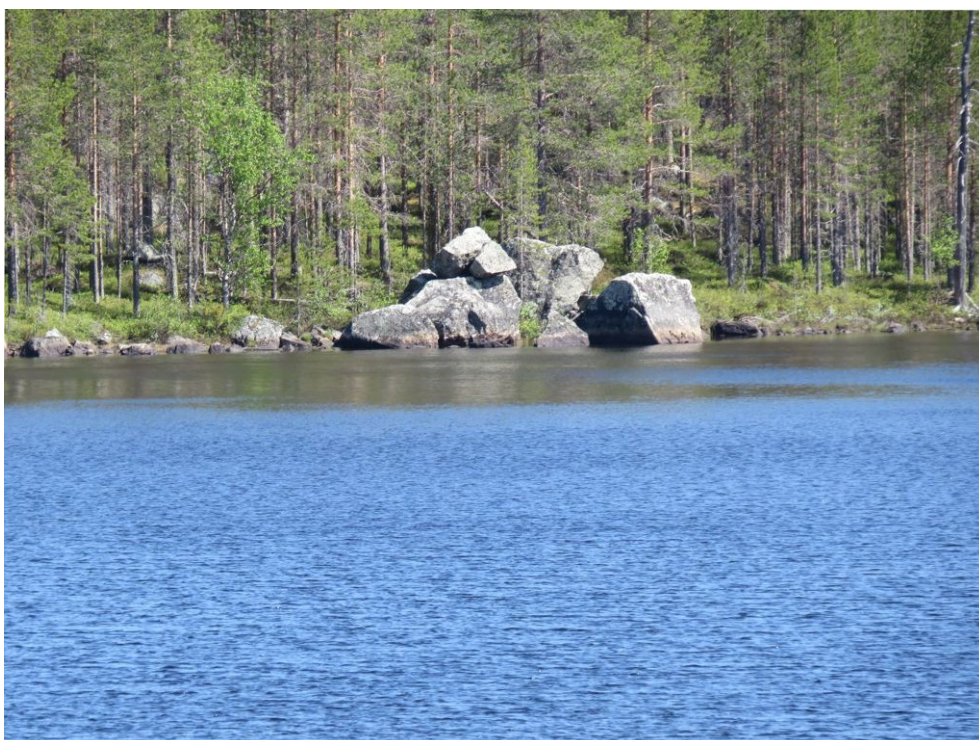
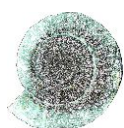

Salla 2023

Portin tuulivoimapuiston arkeologinen
inventointi

Jaana Itäpalo 24.7.2024

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIA*PALVELU*

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Sallan Portin tuulivoimapuiston laajennuksen suunnittelualueella. Hankkeeseen liittyen on tehty arkeologinen maastoinventointi 2015. Nyt kohteena olevan laajennuksen hankealue sijaitsee n. 30,5 km Sallasta lounaaseen. Alue koostuu kahdesta osa-alueesta, joiden pinta-alat ovat n. 1100 ja n. 680 hehtaaria. Alueille suunnitellaan 12 tuulivoimalaa. Maastoinventoinnin suoritti FM Jaana Itäpalo 19.6-21.6. ja 15.9.-16.9.2023. Työn tilaajat ovat Puhuri Oy ja Sitowise.

Kaakkoiselta osa-alueelta tunnettiin kolme arkeologista kohdetta: pyyntikuoppakohde Kelkkakangas (Museoviraston muinaisjäännösrekisteritunnus 732010014), kultti- ja tarinapaikka Suomujärvi (732010015) ja nuorempi kohde Kelkkakankaanlampi 2 (1000046835), missä on kaksi metsäkämpän jäännöstä. Luoteiselta osa-alueelta ei tunnettu arkeologisia kohteita. Muut lähimpänä suunnittelualueita sijaitsevat kohteet ovat n. 200 metrin etäisyydellä kanavan jäännös Kelkkakankaanlampi 1 (1000046834) ja n. 500-680 metrin etäisyydellä Portinjoki 1 ja Portinjoki 2, joissa molemmissa on kämppien jäänteitä. Noin 3,5-4,6 km:n etäisyydellä lounais- ja eteläpuolella Tonkopuron, Siltaojan ja Hietajärven rannoilla ja lähistöllä sijaitsee useita ajoittamattomia ja joitakin esihistoriallisiksi ajoitettuja pyyntikuoppakohteita.

Inventoinnissa löytyi neljä uutta muuta kulttuuriperintökohdetta, joissa kahdessa on metsäkämppien jäännöksiä, yhdessä on uittolaitteiden jäänteitä ja yksi on kanavan jäännös. Entuudestaan tunnetusta pyyntikuoppakohteesta Kelkkakangas löytyi kolme pyyntikuoppaa lisää. Voimaloiden sijoittamisella inventoinnin pohjana olleen suunnitelman mukaan ei olisi vaikutusta arkeologiseen kulttuuriperintöön.

Sisällysluettelo

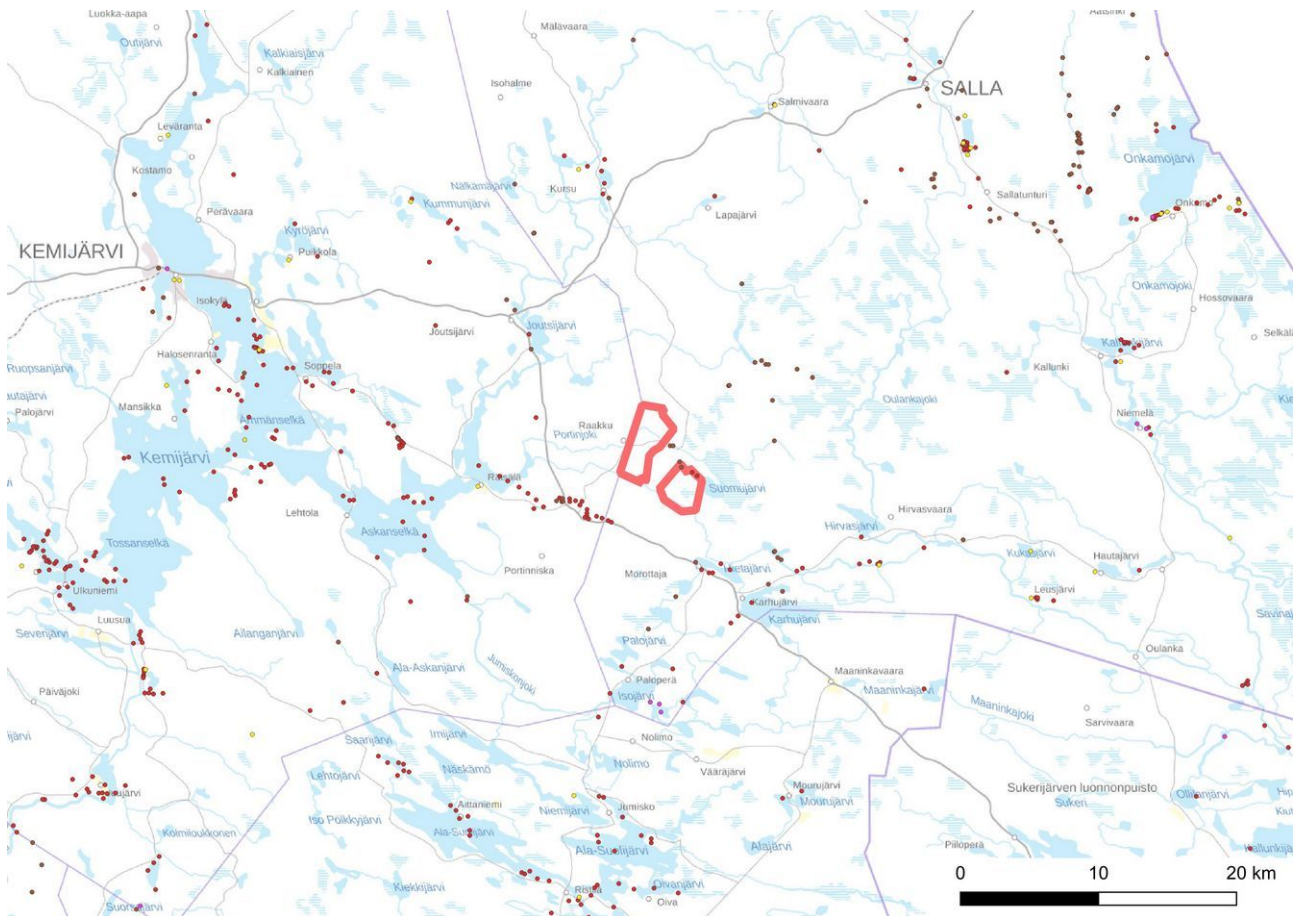
S.

1. Perustiedot.....	3
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1 Tutkimushistoria.....	5
2.2 Menetelmä.....	5
3. Maisema, topografia ja geologia.....	5
4. Alueen maankäytön historiaa	11
5. Tulokset	14
6. Kohdelista.....	14
7. Yleiskartta.....	15
8. Kohdetiedot.....	16
9. Aineistoluettelo.....	26

1. Perustiedot

Selvitysalue:	Portin tuulivoimapuiston suunnittelualue, n. 1800 ha
Tilaaaja:	Puhuri Oy
Laji:	osainventointi
Kenttätyöaika:	19.6-21.6. ja 15.9.-16.9.2023, yht. 5 päivää
Karttanumerot:	TM35-lehtijako (mk 1:20000) T5231L, T5142L
Korkeus:	n. 190 – 350 m mpy
Koordinaattijärjestelmä:	ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Aiemmat löydöt:	-
Inventointilöydöt:	-
Aiemmat tutkimukset:	1961 Aarni Erä-Esko, tarkastus, Kelkkakangas ja Suomujärvi 2015 Marika Kieleväinen, inventointi, Kelkkakankaanlampi 2 2020 Jouni Taivainen, tarkastus, Kelkkakangas ja Suomujärvi.

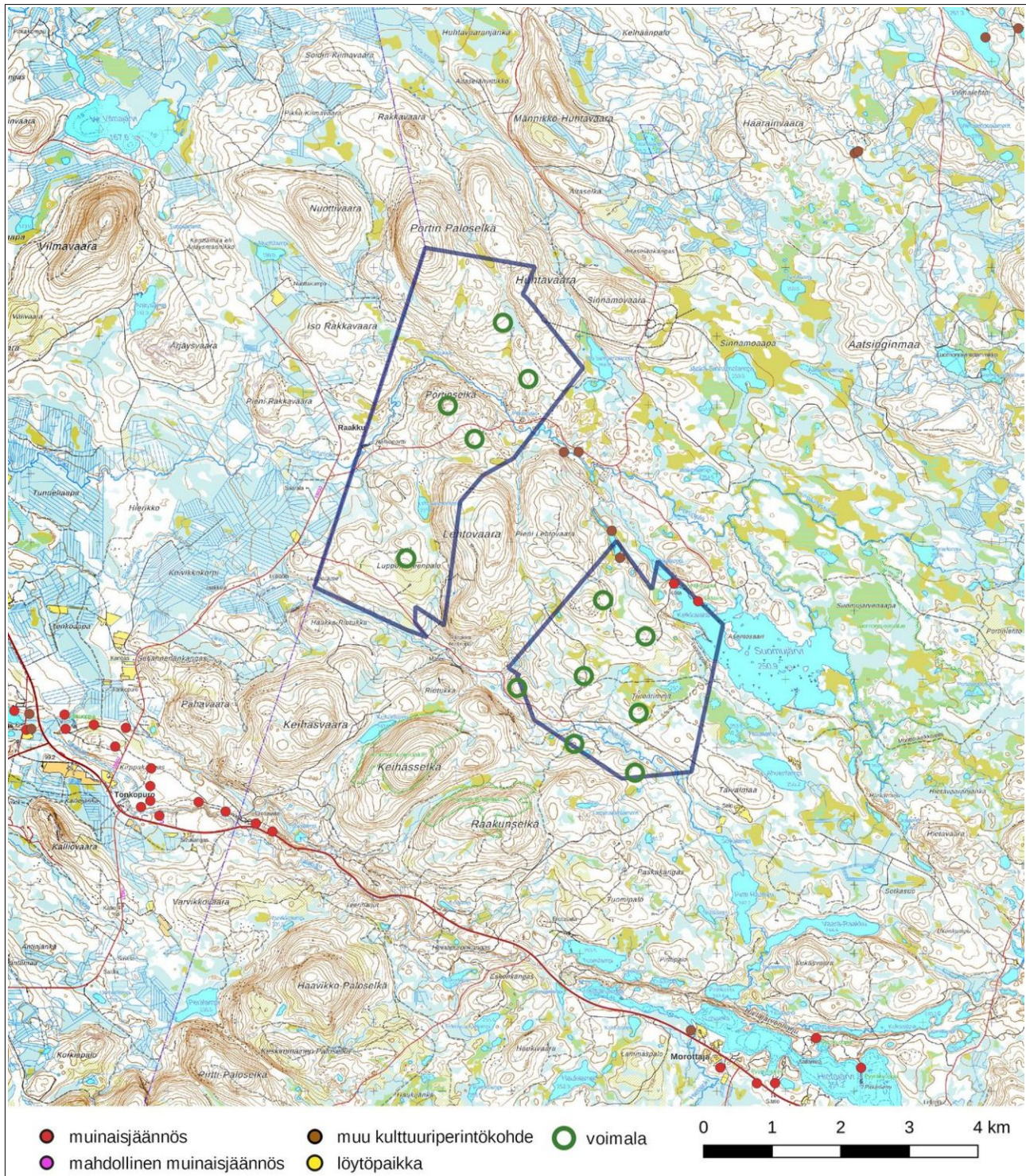
Tuulivoimapuiston suunnittelualueen sijainti. Museoviraston muinaisjäännösrekisteriin merkityt arkeologiset kohteet pieninä ympyröinä (luettu 10.7.2024). Taustakartta Mml 8/2023.

2. Lähtökohdat ja menetelmät

Liittyen Sallan Portin tuulivoimapuiston laajennukseen tehtiin yhtenä taustaselvityksenä arkeologinen maasto-inventointi kesällä ja syksyllä 2023. Noin 1800 hehtaarin kokoinen laajennusalue sijaitsee Sallan lounais-osassa Sallan ja Kemijärven kuntarajan vieressä ja sille suunnitellaan enintään 12 tuulivoimalaa. Alueelta tunnettiin kolme arkeologista kohdetta: pyyntikuoppia Kelkkakankaalta (Museoviraston muinaisjäännösrekisteritunnus 732010014), kultti- ja tarinapaikka Suomujärvi (732010015) ja kämppäkohde Kelkkakankaanlampi 2 (1000046835).

Alue on pääosin vaarojen sekä mäkien muodostamaa ylänköä. Kaakkoisen osa-alueen koillisosaan sijoittuu Suomujärveä.

Hankealue ja voimalapaikat suhteessa tunnettuihin arkeologisiin kohteisiin. Arkeologiset kohteet Museoviraston rekisteriportaalin mukaan (luettu 10.7.2024). Taustakartta 8/2023 Mml.

2.1 Tutkimushistoria

Sallan kunnan eteläosan muinaisjäännösinventointi tehtiin 1989 (Hannu Poutiainen, Museovirasto), vuosina 1990-1991 inventoitiin laajoja osia koko kunnan alueella (Aki Arponen, Museovirasto). Metsähallitus on tehnyt vuonna 2012 Sallassa omistamillaan metsätalousmailla kulttuuriperintöinventoinnin (Siiri Tolonen), joka ei kuitenkaan koskenut nyt tarkasteltavia alueita. Vuonna 2015 inventoitiin silloinen Portin tuulivoimapuiston suunnittelualue, jolloin liikuttiin nyt kohteena olevan luoteisen osa-alueen itäosassa ja kaakkoisen osa-alueen pohjoisosassa (Marika Kieleväinen, Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu). Vuonna 2021 inventoitiin Portin tuulivoimapuiston voimajohtolinjaukset Kursun ja Raakun välillä (Jaana Itäpalo ja Hans-Peter Schulz, Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu).

2.2 Menetelmä

Maastoinventointi perustui alueella ja lähistöllä tehtyjen aiempien arkeologisten selvitysten tuloksiin, maaperäkarttoihin, ortokuvaan, korkeusmalliin, korkeusprofiiliin, laserkeilausaineistoon ja Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämään digitaaliseen tietokantaan. Kirjallisuuden, arkistoaineiston ja historiallisten karttojen avulla selvitettiin alueen maankäytön historiaa. Kenttätömenetelmät olivat kajoamattomia lukuun ottamatta muutamia koekuoppia Suomujärven luoteispuolisilla hiekkakankailla ja käsikairalla tehtyjä koepistoja lukuisten kuoppien ja kumpujen karkean iän ja syntyvän selvittämiseksi.

Tavoite oli käydä läpi muuttuvan maankäytön alueet ja niiden lähistöllä potentiaaliset maastot sekä historiallisten karttojen perusteella paikannetut mahdolliset arkeologiset kohteet. Inventoinnissa huomioitiin 1900-luvun alkupuolta vanhemmat kohteet. Vuoden 2015 inventointi kattoi joiltakin osin myös nyt selvityksen kohteena olevia alueita, ja ne jätettiin pääosin katsomatta. Paikkatietohallintaan käytettiin QGIS 3.16 -ohjelmaa liidar-aineiston käsittelyssä ja terrain-analysissa.

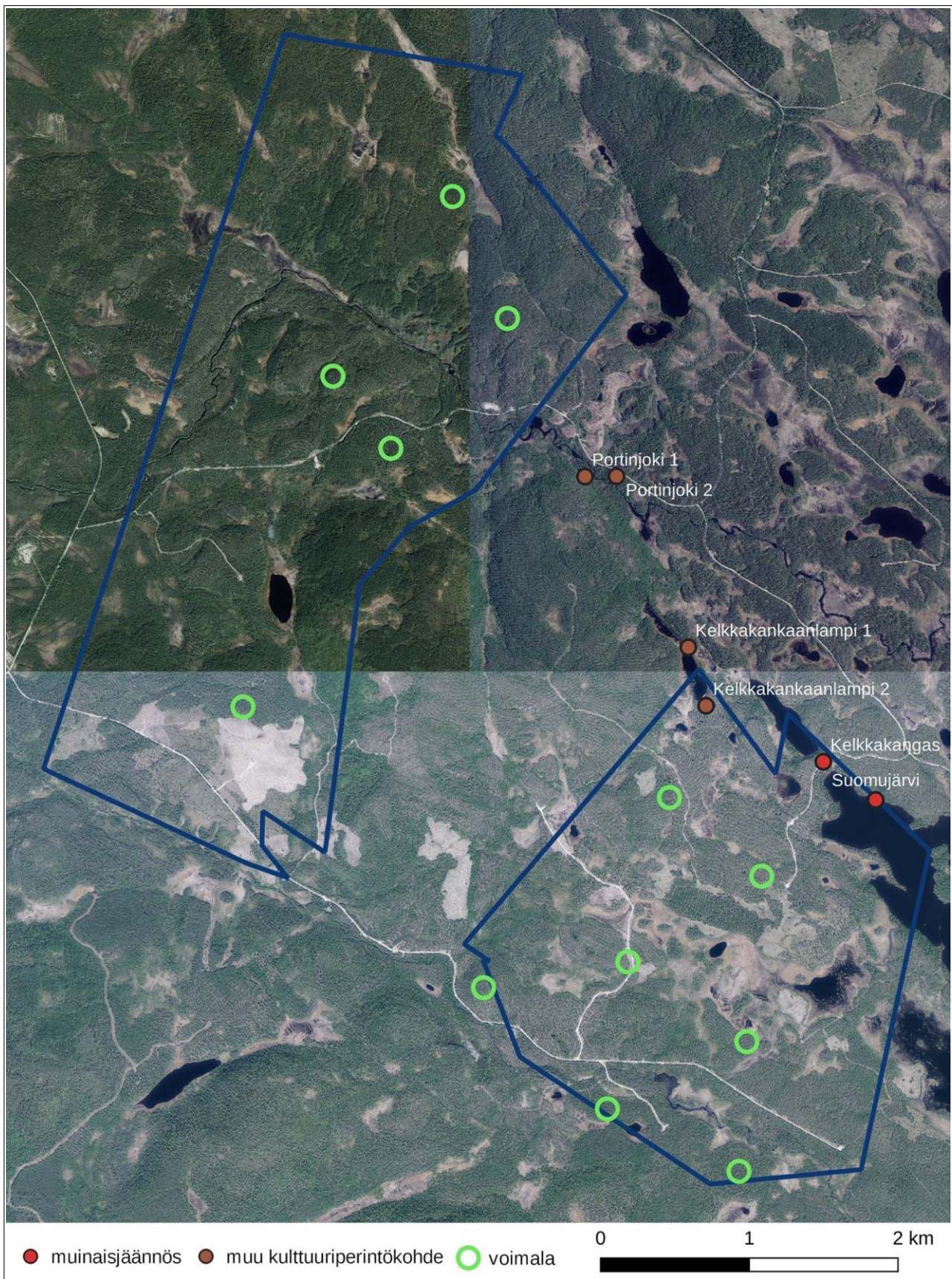
3. Maisema, topografia ja geologia

Kohdealue on vaarojen sekä mäkien muodostamaa ylänköä. Korkeampia ja jyrkempiä vaaroja esiintyy lähinnä luoteisella osa-alueella. Kaakkoisella osa-alueella korkeuserot ovat pienempiä ja sillä esiintyy enemmän mäkien välissä alavaa maastoa, keskiosassa on laajempi Tiironrimmit. Vaarojen ja mäkien välissä on siellä täällä pienempiä suojuotteja.

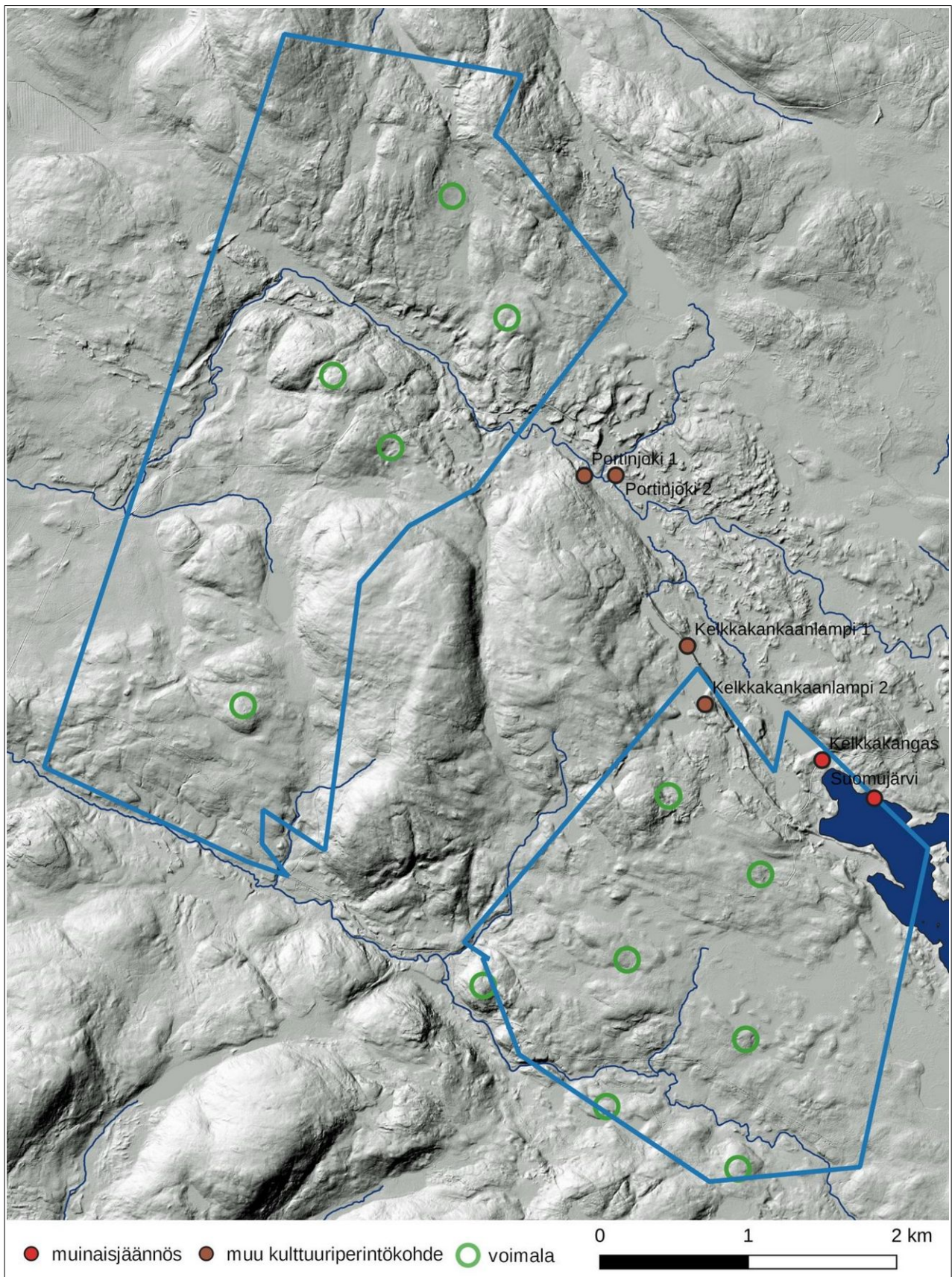
Turvemaiden ulkopuolella maaperä on pääosin karkeusasteeltaan vaihtelevaa moreenia. Portinjoen alueella esiintyy hieman laajemmin myös kalliomaata. Korkeimmat laet ja rinteet ovat usein hyvin kivikkaisia, alueella esiintyy myös kookkaiden kivien muodostamia kenttiä. Hiekkaa olevaa maaperää esiintyy laajemmin Suomujärven ja sen luoteispuolisten lampien ympäristössä.

Kaakkoisella osa-alueella sijaitsee useita pieniä suorantaisia lampia ja Suomujärven luoteisosaa. Järven luoteispäässä Kelkkalahden etelärannalla on jyrkkärinteinen kapea hiekkaharju. Luoteisella osa-alueella sijaitsee Lehtovaaranlampi, jonka rannat ovat suota ja rämettä. Luoteisen osa-alueen keskiosan halki virtaa mutkitellen Portinjoki. Joessa on useita koskipaikkoja ja pienehköjä leventymiä. Länsireunalla on Kallioportin kanjoni, jonka seinämät kohoavat n. 4-5 m veden pinnan yläpuolelle. Lännessä Portinmukkan lounaispuolella joen rinne on jyrkempi, itää kohden rannat mataloituvat. Kaakkoisen osa-alueen eteläreunalla virtaa pienempi Raakunjoki, myös sen varrella on paikoin hieman korkeampia rinteitä. Molemmilla joilla on hankealueella virtaavia pieniä sivuhaaroja.

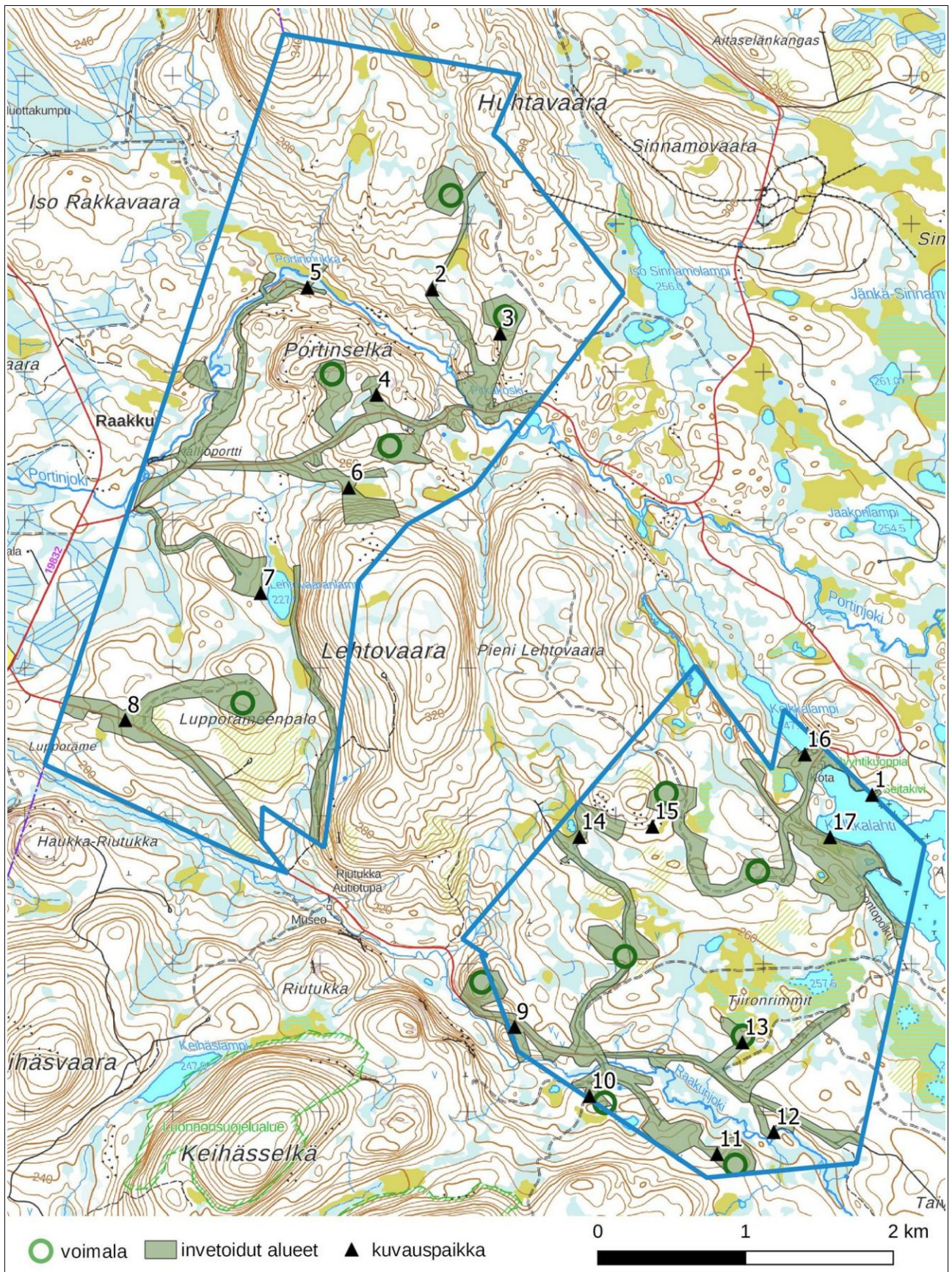
Metsät ovat pääosin eri kasvuvaiheissa olevia talousmetsiä. Monin paikoin maanpintaa on voimakkaasti muokattu ja metsäaurationurat ovat syviä. Alueiden metsätiestö on harva.

Arkeologiset kohteet, hankealue ja voimalapaikat ortokuvalla. Tausta-aineistot Mml 8/2023 ja https://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto. Arkeologiset kohteet Museoviraston rekisteriportaalin mukaan (luettu 10.7.2024)

Arkeologiset kohteet, hankealue ja voimalapaikat vasten laserkeilausaineistoon perustuvaa vinovalovarjoste 2 m DEM. Suurimmat virtavedet ja Suomijärvi sinisenä. Tausta-aineistot Mml 8/2023 ja https://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto. Arkeologiset kohteet Museoviraston rekisteriportaalin mukaan (luettu 10.7.2024).

Inventoidut alueet ja kuvauspaikat 1-17 (kuva 1 on kansikuva). Taustakartta Mml 8/2023.

2. Portinjoen pohjoispuolinen metsärinne, lounaaseen.

3. Voimalapaikan vaikutusalue, pohjoiseen.

4. Uusi metsätie, pohjoiseen.

5. Metsätie Portinmukkan ja Portinjoen eteläpuolella, koilliseen.

6. Neva Lehtovaaran pohjoispuolella, itään.

7. Lehtovaaranlammen länsiranta, itään.

8. Metsätieltä Suomutunturin suuntaan, lounaaseen.

9. Sorakuoppa, länteen.

10. Voimalapaikka, itään.

11. Voimalapaikka, itään.

12. Raakunjoki, etelään.

13. Voimalapaikka, koilliseen.

14. Lehtoaapaa, luoteeseen.

15. Voimalapaikan eteläpuolista aluetta, koilliseen.

16. Kelkkalampi, luoteeseen.

17. Kelkkalahden etelärannan hiekkaharju, itään.

4. Alueen maankäytön historiaa

Kohdealue sijaitsee n. 190 – 350 m mpy, ja se on ollut jääkauden loppuvaiheessa supra-akvaattista tai jäänpatoamien jääjärvien peittämää.

Kaakkoiselta osa-alueelta tunnettiin kolme arkeologista kohdetta: pyyntikuoppia Kelkkakankaalta (Museoviraston muinaisjäännösrekisteritunnus 732010014), kultti- ja tarinapaikka Suomujärvi (732010015) ja nuorempi kohde Kelkkakankaanlampi 2 (1000046835), missä on kaksi metsäkämpän jäännöstä. Luoteiselta osa-alueelta ei tunnettu arkeologisia kohteita. Muut lähimpänä suunnittelualueita sijaitsevat kohteet ovat n. 200 metrin etäisyydellä kanavan jäännös Kelkkakankaanlampi 1 (1000046834) ja n. 500-680 metrin etäisyydellä Portinjoki 1 ja Portinjoki 2, joissa on kämppäjäännöksiä. Lähimmät esihistorialliset kohteet ovat pyyntikuoppia lounais- ja eteläpuolella Tonkopuron, Siltaojan ja Hietajärven rannoilla ja lähistöllä.

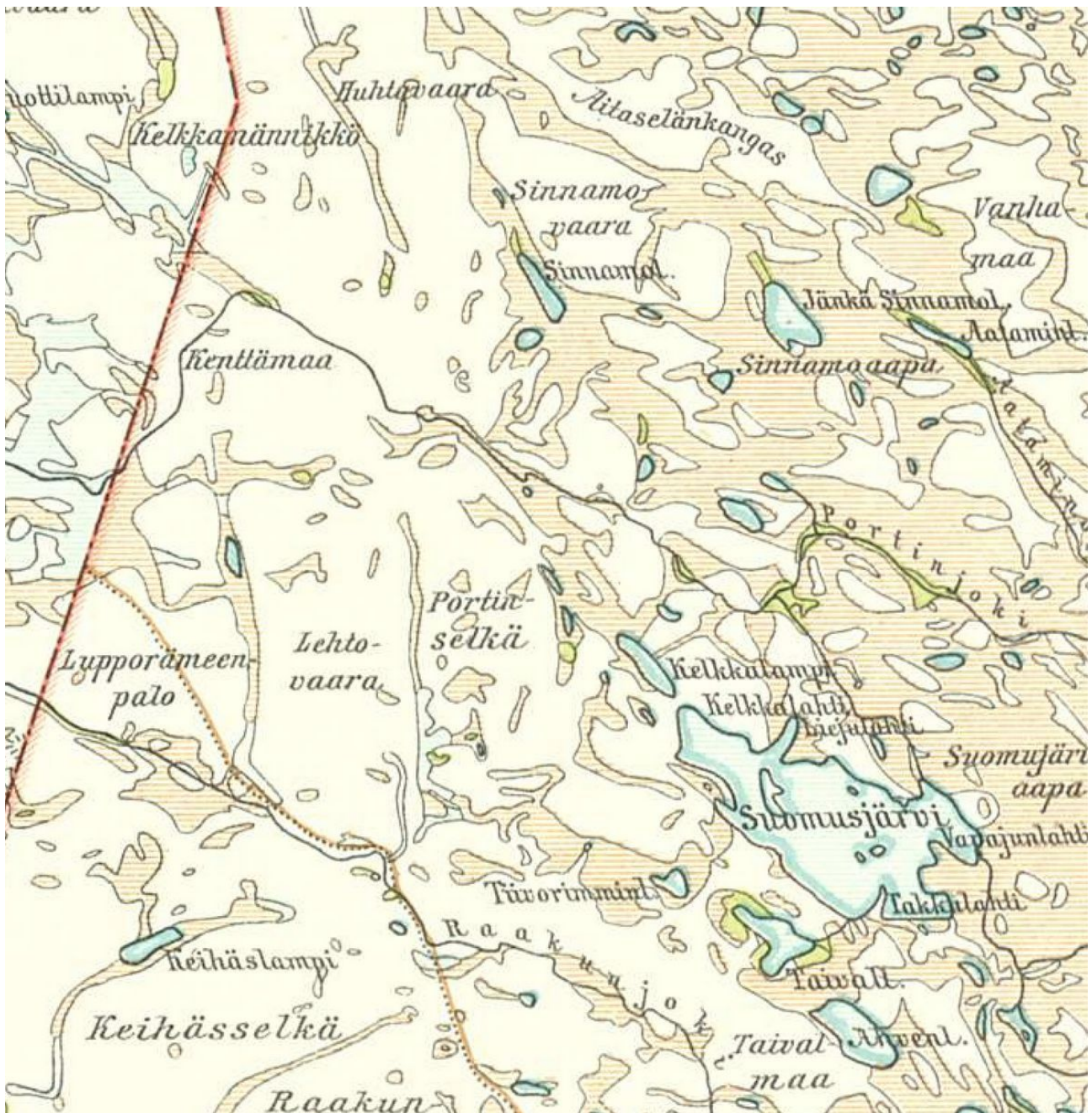
1700-luvulle saakka Salla on ollut osa Kuolajärven lapinkylää. Aukkaat olivat metsäsaamelaisia, joiden hallinnassa alue oli. Toimeentulo perustui metsästyksen ja kalastukseen. Uudisasutuksen myötä karjalous ja maanviljely tulivat pääasiallisiksi toimeentulon lähteiksi. Poronhoito oli tärkeä maataloutta tukeva elinkeino. Kohdealueelta ei ole toistaiseksi löytynyt varmoja merkkejä varhaisesta historiallisesta asutuksesta. Alueelle sijoittuu osa Suomujärveä, jonka rannalta tunnetut seita- ja pyyntikuoppakohde sekä paikan topografia voivat hyvinkin viitata paitsi esihistorialliseen aikaan niin myös varhaisen historiallisen ajan asutukseen.

Metsäsavotat ja uitot ovat olleet 1900-alkupuolella tärkeimpiä alueen tulolähteitä. Ensimmäiset uitot alueella tehtiin 1800-luvun lopulla. Raakunjoella uitot loppuivat 1950-luvulla, kun puunkuljetus siirtyi kokonaan maanteille. Puiden kuljetus pääväylin varsilta oli alkanut jo 1930-luvulla. Puut kuljettiin Kemijärvelle. Riutukan sa-

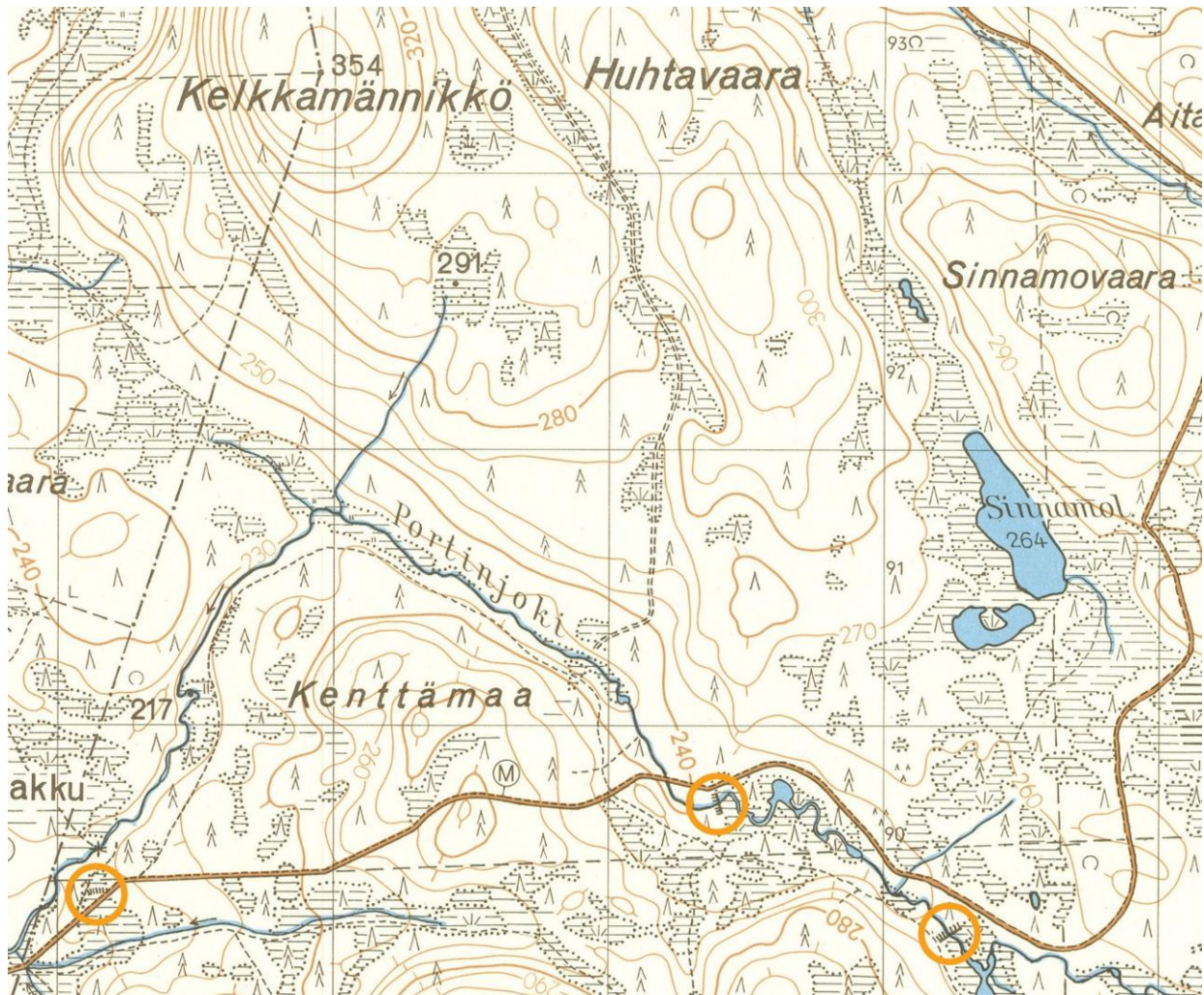

votta- ja uittotukikohta on sijainnut Raakunjoen varrella hankkeen osa-alueiden välissä. Paikka on nykyään purouiton historiaa esittelevä kohde. Rakennuksia ja uittoränniä on entistetty vuosina 1991-1992. Hieman etäämmältä kohdealueista tunnetaan useita uittorakenteisiin liittyviä jäänteitä, mm. kohteet Pahaoja 1 (1000050321) ja Pitkälampi 1 (1000050326) n. 5 ja 6 km koilliseen ja itään.

Vuoden 1927 taloudelliselle kartalle ei ole merkitty kohdealueelle kämppiä. Ainoa kartalle merkitty kulkureitti on Lupporämeen halki kaakkoon Raakunjoen varteen kulkenut polku, ja joesta edelleen etelään. Polun sijainti on noudattanut Raakunjoelle nykyisen metsätien läheisyydessä myöhemmin kulkeneita talviteitä. Alueesta ei ole 1800-luvun pitäjänkarttaa tai muita vanhempia tarkempia karttoja. Vanhin peruskartta on vuodelta 1963, jolle on merkitty Riutukan uittokämppä. Portinjokeen on merkitty kaksi patoa Pitkäkosken ja Pienen Lehtovaaran väliselle jokiosuudelle. Vuoden 2015 inventoinnissa Portinjoessa ei havaittu jäänteitä em. padoista, eikä niitä nyt toistamiseen etsitty. Kallioportin eteläpuolelle nykyisen metsätien tuntumaan on merkitty kapulapolku, joka on ilmeisesti tuhoutunut viimeistään metsätietä tehtäessä. Historiallisten karttojen perusteella alueella ei olisi ollut pysyvää asutusta eikä metsäkämppien lisäksi muuta väliaikaista asutusta.

Kohdealuetta vuoden 1927 taloudellisella kartalla. Kartta: Kansallisarkisto, Maanmittauslaitos.

Vuoden 1963 peruskartalle kohdealueelle on merkitty kaksi patoa Portinjokeen ja kapulareitti Kallioportin eteläpuolelle metsätien läheisyyteen. Maanmittauslaitos, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>.

Riutukan savotta- ja uittokämpän nykyistä pihaa ja kunnostettuja rakennuksia, kuva pohjoiseen.

Lähiseudulta on tiedossa useita 2. maailmansodan aikaisia tapahtumapaikkoja ja kohteita, lähinnä niitä on Sallantien varrelta. Saksalaisilla oli tukikohta Joutsijärvellä 1941-1944. Joutsijärven kaakkoispuolella käytiin 19.12.1939 suomalaisten ja venäläisten välinen Ahoniemen taistelu ja Sallantien varrella 20.12.1939 Mäntyvaaran taistelu. Tien varrella käytiin myös muita taisteluja 17.-29.12.1939. Sallantien eteläpuolella on Kuusihaaralla louhittuja asemia. Joutsijärvellä Salpalinjan betonibunkkerit on kunnostettu käyntikohteeksi. Hankealueista etelään mainitaan myös Morottajan lounaispuolelta Palojärven metsätyövankileiri ja Karhujärven pohjoispuolelta parakkialue. Kohdealue sijaitsee sivussa sodan tapahtumapaikoista eikä mainintoja kohdealueella olevista sotahistoriallisista kohteista löytynyt. Inventoinnissa huomioitiin, että 2. maailmansodan aikaisia puolustusvarustuksia tai muita rakenteita voi sijaita paikoilla, joista ei ole kirjallisia mainintoja tai muuta tarkempaa tietoa.

5. Tulokset

Inventoinnissa löytyi neljä uutta muuta kulttuuriperintökohdetta, joissa kahdessa on metsäkämppien jäännöksiä, yhdessä on uittolaitteiden jäänteitä ja yksi on kanavan jäännös. Todennäköisimmin kaikki uudet kohteet ajoittuvat 1930-50-luvuille ja ovat enimmillään n. 100 vuotta vanhoja. Entuudestaan tunnetusta pyyntikuoppakohteesta Kelkkakangas löytyi kolme pyyntikuoppaa lisää.

Voimaloiden sijoittamisella inventoinnin pohjana olleen suunnitelman mukaan ei olisi vaikutusta arkeologiseen kulttuuriperintöön.

Lestijärvi, 24.7.2024

Jaana Itäpalo

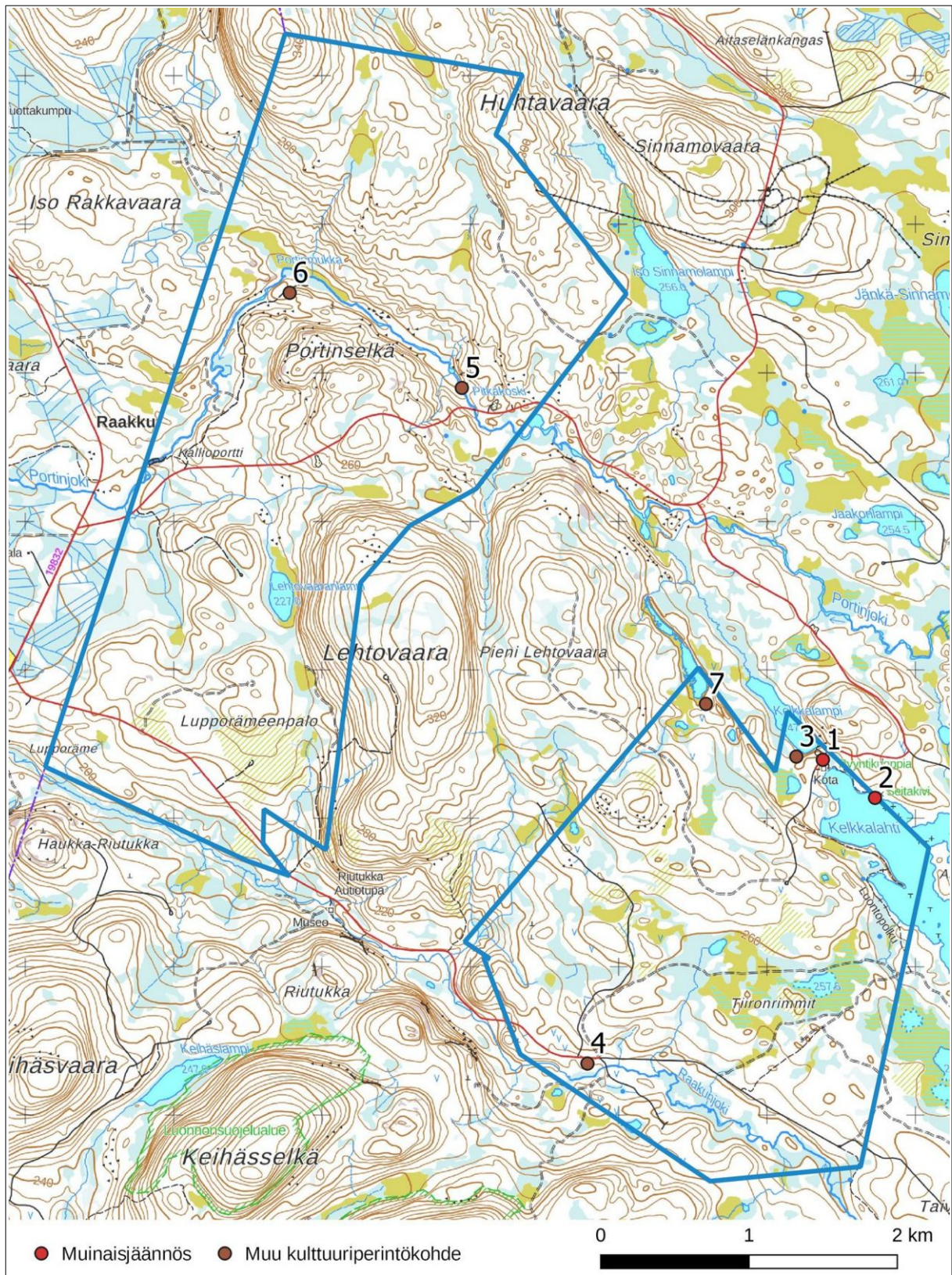
6. Kohdelista

Kohde	sivu	tyyppi/ tyypin tarkenne	ajoitus	lkm.	status
1. Kelkkakangas	16	Työ- ja valmistuspaikat/pyyntikuopat	ajoittamaton	10	MJ
2. Suomujärvi	17	Kultti- ja tarinapaikat/tarinapaikat	historiallinen	1	MJ
3. Kelkkalampi	19	Maarakenteet/kanavat	historiallinen	1	KP
4. Raakunjoki	20	Asuinpaikat/kämpät	historiallinen	2	KP
5. Pitkäkoski	21	Teollisuuskohteet/uittolaitteet	moderni	1	KP
6. Portinmukka	23	Asuinpaikat/kämpät	historiallinen	2	KP
7. Kelkkakankaanlampi 2	25	Asuinpaikat/kämpät	historiallinen	8	KP

Status: MJ muinaisjäännös, KP muu kulttuuriperintökohde, m muu kohde.

7. Yleiskartta

Raportin kohteet 1-7. Taustakartta Mml 8/2023.

8. Kohdetiedot

1. Kelkkakangas			
Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	732010014	TM35-lehtijako	T5142L
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	363405
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7385392,921 I: 556377,510
Tyypin tarkenne	pyyntikuopat	N2000	Z n. 250-260 m
Ajoitus	ajoittamaton	Koordinaattiselite	Aiempi tieto
Aiemmat tutkimukset	1961 Aarni Erä-Esko tarkastus 2020 Jouni Taivainen, tarkastus	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, kairaus
Aiemmat löydöt	-	Inventointilöydöt	-
Kuvaus:			
Rekisteriportaali: Suomujärven ja Kelkkalammen välisellä kannaksella. Paikalla on toistakymmentä pyyntikuoppaa etelä/kaakko – pohjoinen/luode -suuntaisessa yhdessä ja osin kahdessa rivissä. 2020: Alueelta löytyi seitsemän pyyntikuoppaa. Paikalle vuoden 1961 jälkeen rakennetut tiet ja laavu sekä sen edustalla oleva parkkipaikka ovat ehkä tuhonneet loput pyyntikuopat. Laavusta kaakkoon rantatörmän päältä löytyi yksi kvartsi-iskos ja palaneen saven palanen, jotka jätettiin paikoilleen. Lidar-aineistossa erottuu pyyntikuoppaketjun luoteispäästä noin 115 metriä lounaaseen todennäköinen pyyntikuoppa, joka havaittiin maastoinventoinnin jälkeen, joten sitä ei tarkastettu. 2023: Vuoden 2020 maastoinventoinnin jälkeen lidar-aineistossa havaittu pyyntikuoppa tarkastettiin ja sille annettiin nro 8. Kyseessä on pyyntikuoppa, jonka läpimitta on n. 6 m reunavallin reunoista mitattuna, reunavalli on matala ja kuopan syvyys on n. 0,6 m, kuopan muoto on pyöreä. Edellisen lisäksi kuopan 8 ja aiemman rajauksen välistä löytyi kaksi matalaa maljamaista pyyntikuopan jäännöstä. Pyyntikuoppa 9: soikeahko, läpimitta n. 5 m, syvyys n. 60 cm, reunavalli on matala. Pyyntikuoppa 10: pyöreä, läpimitta n. 4,5 m, syvyys n. 60 cm, matala reunavalli. Kaikissa uusissa havaituissa pyyntikuopissa on n. 20-50 cm vahva huuhtoutumiskerros, kuopan 8 keskustassa huuhtoutumiskeroksessa esiintyy hieman hiiltä. Alueella kasvaa harvaa mäntyvaltaista metsää. Alueen maaperä on hiekkaa. Kohderajausta laajennettiin n. 2400 m² lounaaseen ja pyyntikuoppien sijainti mitattiin gps-laitteella. Entuudestaan tunnetut kuopat 6 ja 7 sijaitsevat n. 10-15 m aikaisemmista koordinaateista koilliseen ja kaakkoon. Muiden uusintamittausten ero aikaisempaan on gps-laitteen virhemarginaalin sisällä eli n. 4 m.			
Ehdotus suojavyöhykkeeksi:	Päivitetyn kohderajauksen mukaan. Etäisyys lähimpään voimalapaikkaan on n. 800 m.		

Alakohteet, koordinaatit

id,N,1

0,0	tyyppi,C,100	x,N,11,3	y,N,11,3
1	pyyntikuoppa	556396,479	7385333,752
2	pyyntikuoppa	556393,254	7385340,024
3	pyyntikuoppa	556391,462	7385345,220
4	pyyntikuoppa	556391,283	7385351,671
5	pyyntikuoppa	556386,086	7385365,110
6	pyyntikuoppa	556359,566	7385431,589
7	pyyntikuoppa	556354,549	7385438,219
8	pyyntikuoppa	556240,406	7385372,636
9	pyyntikuoppa	556300,255	7385405,248
10	pyyntikuoppa	556328,746	7385421,017

Kohderajaus ja pyyntikuoppien 1-10 sijainti. Hankealueen raja sinisenä viivana. Taustakartta Mml 8/2023.

Pyyntikuoppa 8 koilliseen.

Pyyntikuoppa 10 länteen.

2. Suomujärvi

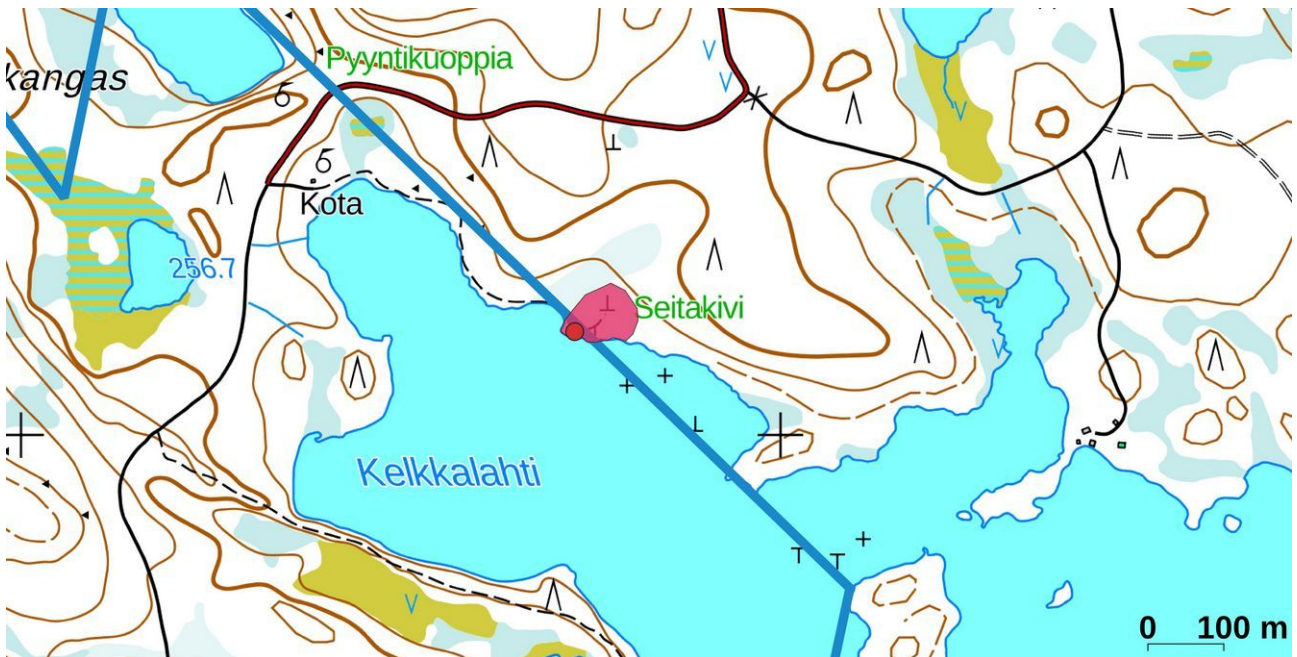
Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	732010015	TM35-lehtijako	T5142L
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	363405
Tyyppi	kultti- ja tarinapaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7385136,037 I: 556729,252
Tyyppin tarkenne	tarinapaikat	N2000	Z n. 252,50-255 m
Ajoitus	ajottamaton	Koordinaattiselite	Aiempi tieto
Aiemmat tutkimukset	1961 Aarni Erä-Esko tarkastus 2020 Jouni Taivainen, tarkastus	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi
Aiemmat löydöt	-	Inventointilöydöt	-
Kuvaus:			
Rekisteriportaali: "Kohde on peruskarttaan merkitty nimellä Seitakivi. Kohteelle kulkee peruskarttaan merkitty opastettu			

polku Suomujärven luoteisrannalla sijaitsevalta laavulta. Peruskarttaan merkityssä paikassa "Seitakivi" on opastaulut. Niiden mukaan paikalla olevilla seitakivillä on jaettu riista- ja kalasaalis, josta osa on uhrattu metsän- ja veden jumalille. Opastauluissa on sekä tekstiä että kuvitusta. Yksi opastauluista oli kaatunut ja nostettu kiveä vasten nojalleen. Paikalla on useita kiviä ja kiviryhmiä, joista näyttävien on aivan järven rannassa."

2023: Kohde oli ennallaan. Rannassa olevan kiviryhmän kivet ovat kookkaita, enimmillään arviolta n. 5-6 metrisiä, ja sijaitsevat osin vedessä. Alueella esiintyy myös kallioita. Kohteesta sijaitsee pieni, mutta näyttävän osa hankealueella.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: Aiemman kohderajauksen mukaan. Etäisyys lähimpään voimalapaikkaan on n. 900 m.

Kohderajaus ja koordinaatit. Taustakartta Mml 8/2023.

Suurimmat seitakivet sijaitsevat ihan rannassa. Yhdessä kivessä voi nähdä antropomorfisia muotoja eli "ihmisen pään", kuva lounaaseen.

3. Kelkkalampi

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	-	TM35-lehtijako	T5142L
Laji	Muu kulttuuriperintökohde/(muu kohde ?)	Vanha yleislehtijako	363405
Tyyppi	maarakenteet	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7385414,121 I: 556198,691
Tyyppin tarkenne	kanavat	N2000	Z n. 247-257,50 m
Ajoitus	moderni	Koordinaattiselite	gps-mittaus
Aiemmat tutkimukset	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, kairaus
Kuvaus: Noin 100 m pitkä, enimmillään n. 3 m leveä ja yli 1,5 m syvä kanava Kelkkalahden ja sen eteläpuolella sijaitsevan pienemmän lammen välillä. Keskivaiheilla kanava tekee mutkan itään. Alueella kasvaa sekametsää. Myös kanavassa kasvaa varttuneita puita. Todennäköisimmin kanava liittyy uittotoimintaan ja Kelkkalammen veden pinnan sääntelyyn. Tarkempi ajoitus on epäselvä, kysymyksessä voi olla sotien jälkeiseenkin aikaan ajoittuva jäännös.		Ehdotus suojavyöhykkeeksi: Kohteelle voisi harkita suoja-aluetta. Etäisyys lähimpään voimalapaikkaan on n. 550 m.	

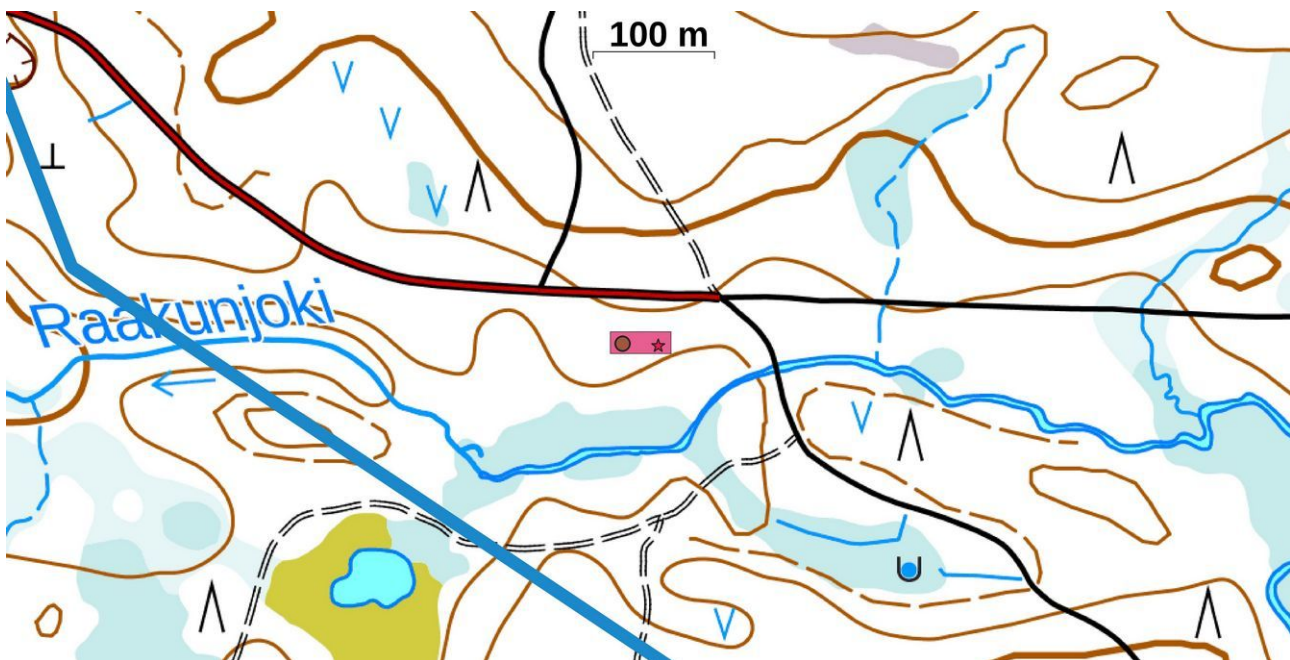
Kohderajaus ja koordinaatit. Taustakartta Mml 8/2023.

Kanavan keskivaiheilla on jyrkkä mutka. Oikealla kosteikkoon laskeva kanavan pohjoispää. Kuvat etelään ja pohjoiseen.

4. Raakunjoki			
Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	T5142L
Laji	Muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	363405
Tyyppi	asuinpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7383346,152 I: 554790,159 P: 7383344,360 I: 554819,478
Tyypin tarkenne	kämpät	N2000	Z n. 231-234 m
Ajoitus	historiallinen	Koordinaattiselite	Läntisempi kämpän perustus
Aiemmat tutkimukset	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, kairaus
Aiemmat löydöt	-	Inventointilöydöt	-
Kuvaus:			
Raakunjoen pohjoisrannalla, missä joki virtaa Keihässelän vaaran ja Tiironrimmien suoalueen välisessä laaksossa. Pohjoispuolella kulkee Taivalsaloon johtava metsätie. Kaksi kämpän perustusta sijaitsee loivasti joelle laskevalla rinteellä. Alueella kasvaa nuorta lehtipuuvaltaista metsää. Maaperä on hiekkamoreenia, joen ranta on soistunut. Paikalla on kaksi kämpän perustusta, joista on jäljellä 1-3 alinta pitkälle lahonnutta pyöröhirsikertaa, läntisen perustuksen itälaidalla on eteisen nurkaksi tulkitussa salvoksessa jäljellä 7 hirsikertaa. Hirsien pinnalla kasvaa sammalia ja jäkälää, perustusten päällä kasvaa nuorta koivupuustoa. Perustukset ovat n. 10 x 8 m. Läntisempi perustus on säilynyt paremmin. Itäisemmässä perustuksessa tulisijan paikka on ollut kaakkoisnurkassa, missä on osa kaminan peltiä. Ensimmäiset uitot alueella tehtiin 1800-luvun lopulla. Raakunjoella uitot loppuivat 1950-luvulla, kun puunkuljetus siirtyi maanteille. Paikalle ei ole merkitty kämppejä vanhoille perus- ja topografiselle tai muille kartoille.			
Ehdotus suojavyöhykkeeksi:		Kohderajauksen mukaan. Etäisyys lähimpään voimalapaikkaan on n. 750 m.	

Kohderajaus ja kämppien perustusten sijainti. Taustakartta Mml 8/2023.

Läntisempi perustus pohjoiseen ja eteisen nurkkasalvos etelään.

Itäisempi perustus pohjoiseen ja kaminan pelti kaakkoisnurkassa.

5. Pitkäkoski

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	-	TM35-lehtijako	T5231L
Laji	Muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	363406
Tyyppi	teollisuuskohteet	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7387898,254 I: 553943,314
Tyyppin tarkenne	uittolaitteet	N2000	Z n. 220-225 m
Ajoitus	historiallinen	Koordinaattiselite	Gps-mittaus, tukkipino
Aiemmat tutkimukset	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi
Aiemmat löydöt	-	Inventointilöydöt	-
Kuvaus:			

Irtotukkeja Portinjoen Pitkäkoskessa Portinselän itäpuolella metsätien ylittävästä sillasta n. 100-180 m pohjoiseen, irtotukkeja havaittiin myös etelämpänä. Joen rannat ovat vaikeakulkuista kivikkoa ja inventoinnin aikana aluskasvillisuus oli korkeaa. Molemmilla puolilla jokea on irtotukkeja ja joen itäpuolella yksi tukkipino sekä pienessä kasvillisuuden peittämässä sivu-uomassa lahonneita tukkeja. Tukit ovat rei'itettyjä ns. otavapuita, joukossa voi olla myös rei'ittämättömiä tukkeja. Mahdollisesti tukit liittyvät tällä kohdalla olleisiin uittolaiteisiin tilapäisiin rakenteisiin, mutta niitä on voinut

kulkeutua kohdalle myös virran mukana ylemmältä joen juoksulta. Pienessä sivu-uomassa tukit ovat poikkisuuntaisesti virtaan nähden, mikä viittaa mahdollisesti kossaan. Jokeen on merkitty kaksi patoa metsätien eteläpuoliselle koskiosuudelle vuoden 1963 peruskartalle ja vuoden 1981 topografiselle kartalle eteläisemmän padon läheisyyteen rakennus, mahdollinen kämppä. Koska näitä ei havaittu vuoden 2015 inventoinnissa, ei niitä nyt etsitty. Eteläisempi pato ja sen läheisyyteen merkitty rakennus sijaitsevat myös nyt inventoinnin kohteena olevan alueen ulkopuolella. Ensimmäiset uitot alueella tehtiin 1800-luvun lopulla.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi:	Kohde on tuhoutunut, joten suojaluettelu ei ehdota. Etäisyys lähimpään voimalapaikkaan on n. 550 m.
-----------------------------------	---

Kohderajaus. Taustakartta Mml 8/2023.

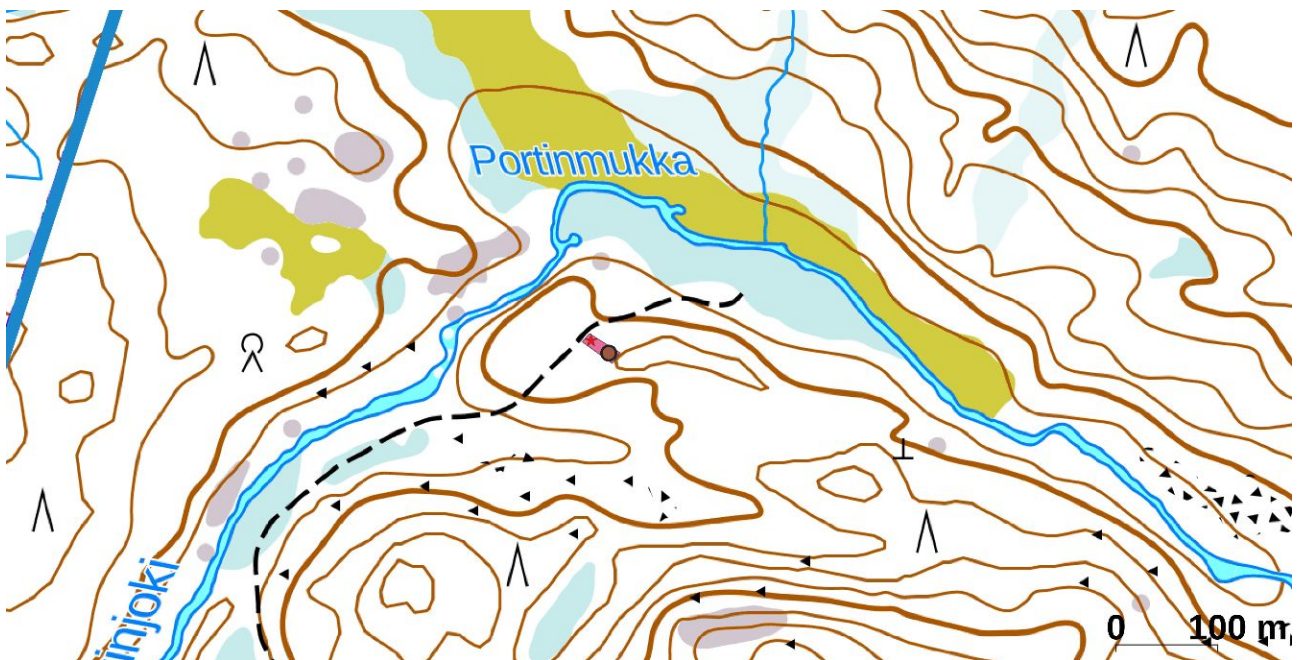
Tukkeja joen länsirannalla, kuva lounaaseen.

Pieni otvapuiden pino joen itärannalla, pohjoiseen.

6. Portinmukka			
Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	T5231L
Laji	Muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	363406
Tyyppi	asuinpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7388538,927 I: 552782,118 P :7388551,228 I: 552764,583
Tyyppin tarkenne	kämpät/kellarit	N2000	Z n. 220-225 m
Ajoitus	historiallinen	Koordinaattiselite	kellari
Aiemmat tutkimukset	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, kairaus
Aiemmat löydöt	-	Inventointilöydöt	-
Kuvaus:			
Portinmukkan kohdalla Portinjoen eteläpuolella. Metsätien eteläpuolella on kämpän perustus ja toinen perustus, joka lienee kellarin jäännös. Kellariksi tulkittu eteläisempi perustus sijaitsee matalan kivikkoisen rinteän länsireunalla. Sen pohja-alan läpimitta on n. 8 m seinävallin reunoista mitattuna, kuopan syvyys on n. 1,5 m. Ovi on luoteissivulla ja siitä johtaa n. 1,5 m pitkä käytävä kellarikuoppaan. Oviaukon molemmin puolin on näkyvissä pyöröhirsikertoja. Itse ovi on lautta, ja se sekä karmit on myöhemmin uusittu. Oviaukon rakentamisessa on käytetty rautanauvoja, lukkona on metallisalpa. Rakenteen päällä ja kuopassa kasvaa joitakin varttuneita mänty- tai kuusipuita, vanhimmat männyt ovat arviolta n. 100 vuotta. Kämpän perustus sijaitsee edellisestä noin 15 m luoteeseen. Maanpinnalla on näkyvissä pintakasvillisuuden peittämä multapenkki, joka on n. 8 x 6 m. Reunoja kiertää matala oja ja keskellä on n. 1,2 m läpimitaltaan oleva kuoppa, ilmeinen kellari. Ensimmäiset uitot alueella tehtiin 1800-luvun lopulla. Kämppää ei ole merkitty vuoden 1963 peruskartalle tai esim. vuoden 1927 taloudelliselle kartalle.			
Ehdotus suojavyöhykkeeksi:		Kohderajauksen mukaan. Etäisyys lähimpään voimalapaikkaan on n. 600 m.	

Kohderajaus ja perustusten sijainti. Taustakartta Mml 8/2023.

Etualalla kämpän perustus, taustalla kellari osoitettu nuolella. Kuva kaakkoon.

Kellarin oviaukko kaakkoon ja luoteeseen.

7. Kelkkakankaanlampi 2

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	T5142L
Laji	Muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	363405
Tyyppi	asuinpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7385769,000 I: 555589,000
Tyypin tarkenne	kämpät	N2000	Z n. 265 m
Ajoitus	historiallinen	Koordinaattiselite	Aiempi tieto
Aiemmat tutkimukset	2015 Marika Kieleväinen, inventointi	Inventointimenetelmät	Ei inventoitu
Aiemmat löydöt	-	Inventointilöydöt	-
Kuvaus:			
2015: Paikalla on kaksi kämpän jäännöstä. Rakennusjäännös 1 on kooltaan n. 7 x 9 m. Jäljellä on viisi hirsikertaa itä-nurkassa. Rakennus on todennäköisesti palanut. Uunin paikkaa ei varmuudella havaittu. Rakennusjäännös 2 on kooltaan n. 9 x 6 m. Kattorakenteet ovat romahtaneet. Jäljellä on 12 hirsikertaa lounaisseunustalla etelänurkassa. Edellisten lisäksi paikalla on 6 kuoppajäännöstä, jotka ovat läpimitaltaan n. 1-2 m ja n. 0,25-0,6 m syviä.			
Ehdotus suojavyöhykkeeksi:		Kyllä. Etäisyys lähimpään voimalapaikkaan on n. 650 m.	

Kohderajaus ja kohdekoordinaattien sijainti. Taustakartta Mml 8/2023.

9. Aineistoluettelo

Arkistoaineisto:

Kansallisarkisto: Maanmittaushallitus, Suomen taloudelliset kartat, lehti 15:9. 1927.

Digitaalinen aineisto

Kansallisarkisto, Astia – Kansallisarkiston asiointipalvelu, <https://astia.narc.fi/uusiastia/index.html>.

Geologian tutkimuskeskus,
<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>.

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>.
<http://vanhatpaineitutkartat.maanmittauslaitos.fi/>.

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>.
https://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto.

Kirjallisuus

Johannson Peter, Geologian ja maiseman kehitys, Yläkemijoen kylien historia 1. 2015. <https://ylakemijoen-historia.wordpress.com/peter-johansson-geologia-ja-maiseman-kehitys/>

Heinänen Hannu, Sallan historia. 1993.

Lokio, Jarmo, Lapin kulttuuriympäristöohjelma. Lapin ympäristökeskus. 1997.